Tomas Ostrauskas

L. Kavaliausko senienų rinkinyje užfiksuotų archeologijos objektų žvalgymai 1996 metais

1996 m., pratęsus Laisvūno Kavaliausko senienų rinkinyje užfiksuotų archeologijos vertybių žvalgymus Varėnos rajone (*ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 323–330), VU buvo iššvalgyti objektai, esantys Merkinės apylinkėse ir Skroblaus upelio aukštupio bei vidurupio pakrantėse. Be nurodytų L. Kavaliausko, žvalgymo metu buvo aptikta nemaža naujų akmens amžiaus gyvenviečių ir radimviečių, aplankytos jau žinomos.

Česukų 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra 850 m į P nuo Merkinės piliakalnio, dešiniojo Nemuno ir kairiojo Merkio krantų aukščiausios terasos iškyšulyje. Ištirti 2 šurfai. Aptiktas iki 35 cm storio kultūrinis sluoksnis su titnago radiniais. Preliminariai gyvenvietė datuojama mezolitu ar neolitu.

Česukų 2-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra Nemuno dešiniajame krante, kaimo P dalyje, ariamuose laukuose ir ant keliuko ties klieriko V. Kvaraciejaus kapu. Surinkti titnago radiniai nuo paviršiaus. Gyvenvietė datuojama mezolitu.

Česukų 3-ioji akmens amžiaus gyvenvietė yra 1,25 km į PR nuo Merkinės piliakalnio, Merkio kairiajame krante, kalvelėje tarp Merkio ir upelio giloko slėnio. Ištirti 2 šurfai, surinkti radiniai nuo paviršiaus. Kultūrinis sluoksnis sunaikintas arimo. Radimvietė datuojama vėlyvuoju paleolitu ir vėlesniais akmens amžiaus laikotarpiais.

Maksimonių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra dešiniuosiuose Nemuno ir Straujos krantuose, I, II ir III terasose. Apžiūrėjus paviršių, galima teigti, kad gyvenvietės kultūrinis sluoksnis sunaikintas pustymo ir žmogaus veiklos. Gyvenvietė yra įvairialaikė, apima įvairius akmens amžiaus laikotarpius nuo vėlyvojo paleolito iki neolito.

Maksimonių 5-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra apie 300 m į PV nuo Straujos žiočių, dešiniajame Nemuno krante, ant I terasos išlikusios dalies. Ji tęsiasi apie 200 m. Ištirtas 1 šurfas, surinkti radiniai nuo paplauto terasos šlaito. Aptiktas storesnis kaip 0,5 m intensyvus paleolito ir mezolito

kultūrinis sluoksnis. Gyvenvietės R dalis nuplauta, be to, ji ir toliau yra plaunama Nemuno pavasarinių potvynių metu.

Maksimonių 6-oji akmens amžiaus radimvietė yra 550 m į Š nuo Straujos žiočių, jos dešiniojo kranto šlaito apačioje ir, kaip spėjama, kalvelėje Straujos slėnyje.

Zakavolių 1-oji akmens amžiaus radimvietė yra Laujos ežero V krante, ant aukščiausios terasos ant keliuko greta Priskienio sodybos.

Zakavolių 2-oji akmens amžiaus radimvietė yra dešiniajame Straujos krante, į Š nuo kertančio upę kelio į Merkinę, ariamame lauke, į PR nuo sodybos.

Merkinės 3-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra 1,76 km į PR nuo Merkinės piliakalnio, 500 m nuo Merkinės–Druskininkų kelio sankryžos tilto per Merkį, į ŠV, 200 m į R nuo Merkio šlaito 1-osios senovės gyvenvietės, dešiniajame Merkio krante, šlaito apatinėje dalyje. L. Kavaliausko kolekcijoje esanti medžiagos gausa iš jo tirtų šurfų ir surinkti paviršiuje radiniai gyvenvietę leidžia datuoti vėlyvuoju paleolitu, ankstyvuoju ir vėlyvuoju mezolitu, ankstyvuoju (?) ir senuoju geležies amžiais; ji skiriama Svidrų, Kundos, Janislavicų ir Brūkšniuotosios keramikos kultūroms.

Šnipiškių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė (pagal *LAA:* Merkinės 4a stovyklavietė) yra į PR nuo Merkinės, užakusio ežero ŠV krante, ties P žydų masine kapaviete. Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis sunaikintas pustymo ir arimo sodinant mišką. Sprendžiant iš paviršiaus radinių, gyvenvietė datuojama vėlyvuoju paleolitu bei ankstyvuoju mezolitu ir skiriama Svidrų bei Kundos kultūroms.

Šnipiškių 1a akmens amžiaus radimvietė yra 650 m į PR nuo Merkinės piliakalnio, 280 m į P nuo P masinės kapavietės, bevardžio upelio slėnyje.

Šnipiškių 2-oji akmens amžiaus gyvenvietė (pagal *LAA:* Merkinės 4b stovyklavietė) yra į Š nuo Šnipiškių 1-osios akmens amžiaus gyvenvietės, užakusio ežero krante. Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis sunaikintas pustymo. Paviršiaus titnago radiniai datuojami vėlyvuoju paleolitu ir ankstyvuoju mezolitu.

Merkinės 6-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra 350 m į Š nuo Straujos žiočių, Straujos kairiajame krante, į slėnį išsikišusioje kalvelėje – iškyšulyje. Ištirtas 1 šurfas. Kultūrinis sluoksnis nupustytas. Radiniai datuojami paleolitu–mezolitu.

Merkinės 7-oji akmens amžiaus radimvietė yra po elektros perdavimo linija miško kvartalinėje proskynoje, tarp miško kvartalų Nr. 41 ir 42, griovos, besitęsiančios link užakusio ežero prie Šnipiškių gyvenviečių, Š šlaito viršutinėje dalyje. Titnago radiniai datuojami paleolitu–mezolitu.

Rudnios 1a akmens amžiaus gyvenvietė yra 1,3 km į PR nuo Marcinkonių–Rudnios kelio tilto per Skroblų, miško kvartalo Nr. 4 P dalyje, kalvelėje, apsodintoje pušaitėmis, ilgo siauro slėnio Š gale. Ištirti 2 šurfai, aptiktas užpustytas iki 20 cm storio kultūrinis sluoksnis, datuotinas paleolitu ir mezolitu.

Rudnios 1b akmens amžiaus radimvietė yra smėlio kopoje, kalvelėje, apsodintoje pušaitėmis, į R nuo Rudnios 1a akmens amžiaus gyvenvietės, apie 80–100 m į R nuo keliuko, kertančio minėtą gyvenvietę. Ištirti 2 šurfai. Kultūrinis sluoksnis nupustytas. **Rudnios 1c akmens amžiaus radimvietė** yra ant keliuko apie 100 m į ŠV nuo tos vietos, kur jis kerta Rudnios 1a akmens amžiaus gyvenvietės kalvos P šlaitą. **Rudnios 2-oji akmens amžiaus radimvietė** yra apie 400 m į P nuo Rudnios 1a akmens amžiaus gyvenvietės, ilgo siauro slėnio R pakraštyje, darže. **Rudnios 3-oji akmens amžiaus radimvietė** yra apie 300 m į PV nuo Rudnios 2-osios radimvietės, slėnio V pakraštyje, aukšto šlaito apačioje. **Rudnios 4-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 1,75 km 75° azimutu nuo tilto per Skroblų Rudnios kaime, miško kvartalo Nr. 10 PR dalyje, pailgo siauro slėnio V pašlaitėje, apie 109 m į PV nuo miško kvartalinės proskynos. **Rudnios 6-oji akmens amžiaus radimvietė** yra Rudnios kaime, Skroblaus kairiajame krante, ties Marcinkonių–Rudnios kelio sankryža su keliuku, einančiu išilgai Rudnios kaimo. **Rudnios 7-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 300 m 15° azimutu nuo tilto per Skroblų Rudnios kaime, miško kvartalo Nr. 63 P dalyje. Ištirti 2 šurfai. Kultūrinis sluoksnis nupustytas, paviršiaus titnago radiniai įvairialaikiai. **Rudnios 8-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 1,7 km 350° azimutu nuo tilto per Skroblų Rudnios kaime, miško kvartalo Nr. 54 R dalyje, Skroblaus dešiniojo kranto žemutinės terasos iškyšulyje. Ištirti 2 šurfai, aptikta akmens amžiaus kultūrinio sluoksnio pėdsakų. **Rudnios 10-oji akmens amžiaus radimvietė** yra apie 150–200 m į P nuo tilto per Skroblų Rudnios kaime, dešiniajame Skroblaus krante, šlaito apatinėje dalyje.

Rudnios 5-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra apie 50 m į PV nuo

Rudnios 4-osios akmens amžiaus radimvietės, siauro slėnio PV gale, šlaito apačioje. Kultūrinis sluoksnis nupustytas. Paviršiaus radiniai datuotini mezolitu ir kitais laikotarpiais.

Rudnios 9-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra 400–500 m į Š nuo tilto per Skroblų Rudnios kaime, dešiniajame Skroblaus krante, aukštame stačiame šlaite ir jo papėdėje. Ištirti 6 šurfai. Aptiktas nežymus įvairių akmens amžiaus laikotarpių kultūrinis sluoksnis.

Kapiniškių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra Kapiniškių kaimo P dalyje, 800 m į ŠR nuo Skroblaus pralaidos Marcinkonių–Kabelių kelyje, Skroblaus slėnio dešiniajame krante, ant viršutinės terasos. Ištirti 2 šurfai, aptiktas 20 cm storio mezolito–neolito pradžios kultūrinis sluoksnis.

Kapiniškių 2-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra kaimo Š dalyje, Skroblaus dešiniajame krante, į R nuo kaimo Š sodybos tame krante, ant apie 24 m aukščio terasos, miško kvartalo Nr. 23 P dalyje. Ištirti 4 šurfai, aptiktas iki 30 cm intensyvus mezolito kultūrinis sluoksnis.

Kapiniškių 3-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra dešiniajame Skroblaus krante, ant aukščiausios terasos, miško kvartalo Nr. 29 ŠV dalyje, į P nuo Kapiniškių 2-osios akmens amžiaus gyvenvietės. Ištirti 3 šurfai, aptiktas vėlyvojo paleolito kultūrinis sluoksnis.

Kapiniškių 6-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra į Š nuo kairiajame krante esančios kaimo Š sodybos, 150 m nuo tilto per Skroblų šalia šios sodybos, kairiajame Skroblaus krante. Ištirti 8 šurfai, aptikta akmens amžiaus kultūrinio sluoksnio pėdsakų. L. Kavaliauskas šurfuodamas buvo aptikęs greičiausiai paleolitu datuojamą titnago skaldyklą, bet mums jos nepavyko rasti.

Kapiniškių 4-oji akmens amžiaus radimvietė yra ant dešiniojo Skroblaus kranto viršutinės terasos, miško kvartalo Nr. 29 V dalyje, 300 m į P nuo šio kvartalo Š kvartalinės proskynos. **Kapiniškių 5-oji akmens amžiaus radimvietė** yra Skroblaus dešiniajame krante, ant kelio priešais kairiajame krante esančią kaimo Š sodybą, kiek į P nuo tilto per Skroblų, ties šia sodyba. **Kapiniškių 7-oji akmens amžiaus radimvietė** yra Skroblaus kairiajame krante, 280 m į V nuo tilto per Skroblų šalia kaimo Š sodybos ir 180 m į V nuo šios sodybos, terasos šlaite, apsodintame pušaitėmis. Ištirti 3 šurfai, kultūrinio sluoksnio nerasta. Paviršiaus radiniai įvairialaikiai.

Kapiniškių 8-oji akmens amžiaus radimvietė yra kaimo Š dalyje, Skroblaus kairiajame krante, apie 850 m į PV nuo tilto per Skroblų, esančio prie kaimo Š sodybos, ant keliuko kiek į P nuo upės skardžio. **Kapiniškių 9-oji akmens amžiaus radimvietė** yra Skroblaus dešiniajame krante, 1,05 km į Š nuo kaimo kapinių, 650 m atstumu 200° azimutu nuo Kapiniškių 3-osios akmens amžiaus gyvenvietės, ant keliuko ir nuolaidaus šlaito į R nuo keliuko apačios. **Kapiniškių 10-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 600 m į Š nuo kaimo kapinių, Skroblaus slėnio dešiniajame krante, šlaito apačioje esančiame darže. **Kapiniškių 11-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 650 m į PV nuo tilto per Skroblų prie kaimo Š sodybos, miško kvartalo Nr. 23 centrinėje dalyje, Skroblaus dešiniajame krante, ant keliuko, einančio minėto tilto link, aukščiausios terasos pakraštyje ir šlaite. Ištirti 8 šurfai. Kultūrinis sluoksnis nupustytas ir nuplautas. Radiniai datuojami mezolitu–neolitu. **Kapiniškių 12-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 208 m į P nuo miško keliukų sankryžos, prie tilto per Skroblų ties kaimo Š sodyba, dešiniajame Skroblaus krante, ant keliuko. Ištirti 2 šurfai, kultūrinio sluoksnio nerasta. **Kapiniškių 13-oji akmens amžiaus radimvietė** yra dešiniajame Skroblaus krante, miško kvartalo Nr. 29 V dalyje, ant keliuko, tarp elektros perdavimo linijos stulpų Nr. 101/50 ir 101/51. Ištirti 2 šurfai, aptikta kultūrinio sluoksnio pėdsakų. **Kapiniškių 14-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 300 m į P nuo kaimo kapinių, Skroblaus dešiniojo kranto terasos viršuje, ties miško proskyna. **Kapiniškių 15-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 700 m į ŠR nuo Skroblaus pralaidos Marcinkonių–Kabelių kelyje, Skroblaus dešiniajame krante, 50–100 m į P nuo Kapiniškių 1-osios akmens amžiaus gyvenvietės, terasos šlaite, ariamame lauke. **Kapiniškių 16-oji akmens amžiaus radimvietė** yra Skroblaus dešiniajame krante, miško kvartalo Nr. 29 V dalyje, ant keliuko, ties elektros perdavimo linijos stulpu Nr. 101/49. **Kapiniškių 17-oji akmens amžiaus radimvietė** yra kaimo Š dalyje, Skroblaus kairiajame krante, tarp Kapiniškių 10-osios radimvietės ir Kapiniškių 2-osios akmens amžiaus gyvenvietės esančiuose ariamuose laukuose. Radiniai datuojami vėlyvuoju paleolitu ir vėlesniais laikotarpiais.

Margionių 1–9-oji akmens amžiaus radimvietės, aptiktos kaimo ŠR dalyje 1996 m., yra susijusios su paleolitinėmis titnago kasyklomis, kurių archeologiniai žvalgymai buvo atlikti 1997 m.

Margionių 10-oji akmens amžiaus radimvietė yra 270 m į PV nuo Skroblaus pralaidos Marcinkonių–Kabelių kelyje, kalvos Skroblaus kairiajame krante, PV šlaite. **Margionių 11-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 150 m į PV nuo Skroblaus pralaidos Marcinkonių–Kabelių kelyje, Skroblaus kairiajame krante, kalvos vidurinėje dalyje, ariamuose laukuose. Titnago radiniai įvairialaikiai, datuotini paleolitu ir vėlesniais laikotarpiais. **Margionių 12-oji akmens amžiaus radimvietė** yra 300 m į PR nuo Skroblaus pralaidos Marcinkonių–Kabelių kelyje, Skroblaus dešiniajame krante, ant keliuko tarp ariamo lauko ir sodinto pušyno. Radimvietė datuojama vėlyvuoju paleolitu.

Tomas Ostrauskas

Survey of archeological objects mentioned in L. Kavaliauskas' collection of antiquities, in 1996

The survey carried out in Varėna district produced 56 Stone Age sites and stray finding sites from late Paleolithic-early Bronze Age.

Tomas Ostrauskas

Akmens amžiaus paminklų žvalgymai Varėnos rajone 1996 ir 1997 metais

1997 m. Varėnos rajone buvo surastos kelios naujos akmens amžiaus gyvenvietės.

Grūdos ežero 12-oji senovės gyvenvietė (Marcinkonių s-ja, Ašašninkų k.) yra 1,73 km į PR nuo užtvankos Ašašninkų kaime, Grūdos ežero saloje, vadinamoje Bakanėliu. Apie 30x40 m dydžio ovalo formos saloje buvo ištirti 2 šurfai, aptiktas iki 55 cm storio neolitinės Nemuno kultūros ankstyvojo neolito Dubičių etapo kultūrinis sluoksnis su keramikos ir titnago radiniais. Šurfe salos PR dalyje aptikta pavienių brūkšniuotosios keramikos šukių.